

המרכיב האווירי בעימות נמוך העצימות

אופיו של הכוח האווירי הופך אותו לכלי אידיאלי לניהול מוצלח של מלחמת התשה דוגמת זו שבה אנחנו נתונים זה יותר משנה מול הפלסטינים: ביכולתו לקיים רצף של פעילות בלי להיקלע להתשה, להעתיק במהירות מאמצים מגזרה לגזרה, לשמור כל הזמן על רמת החיכוך הרצויה ולפגוע בדיוק נמרץ ביעדים הנבחרים בלי לגרום לנזקים סביבתיים

תא"ל אילן הרשקוביץ

הביטחון או לראש הממשלה – ליצור קשר ישיר עם כל אחד מהלוחמים, דהיינו עם כל אחד מהטייסים במהלך ביצועה של פעולה. בעימות נמוך עצימות מקבל המאפיין הזה חשיבות יתרה בגלל הצורך של הדרגים הבכירים בצבא ובממשלה לשלוט באורח מלא וישיר בכל פעולה – בין אם היא יזומה ובין אם היא תגובה על פעולה של היריב.

דיוק החימוש

החימוש המופעל ממסוקי התקיפה הינו מדויק מאוד ומאפשר – בסבירות גבוהה מאוד – פגיעה נקודתית במטרות שנבחרו בלי לגרום לנזק סביבתי. עם זאת אופיו של החימוש גורם לכך שטעות בזיהוי המטרה עלולה לגרום לנזק רב בנפש וברכוש. לנזק כזה מתלווה בהכרח מחיר כבד מבחינה תקשורתית ומדינית.

ורסטיליות. עימות נמוך עצימות מתאפיין בריבוי מוקדי חיכוך וכן בהופעתם ובדעיכתם של המוקדים האלה בתוך פרקי זמן קצרים ולרוב ללא התרעה מוקדמת. לכן מאפשרת הוורסטיליות של הכוח האווירי "נוכחות" של מרכיבי כוח משמעותיים במקומות רבים ובסמיכות זמנים, בלי שיהיה צורך להחזיק לשם כך כוחות קרקעיים בהיקף רחב באורח שוטף בכל הגזרות.

משמעות תכונותיו של הכוח האווירי ביחס למאמץ ההתשה

הצד החלש בעימות האסימטרי שואף לנהל אסטרטגיה של התשה. על הצד החזק למצוא שיטות שימנעו את התשתות שלו ובמקביל יגרמו להתשת היריב. מאפייניו של הכוח

מבוא

במאמר הזה אנסה לשרטט את מקומו של המרכיב האווירי בעימות נמוך העצימות (ענ"ע). הדברים מתייחסים ישירות לעימות הנוכחי בינינו לפלסטינים, אך מרכיבים רבים מהם נכונים גם כתיאוריה כללית ביחס למקומו של המרכיב האווירי בעימות נמוך העצימות. כבסיס תיאורטי ומושגי מסתמך המאמר הזה על החוברת "העימות המוגבל", שהוציאה מחלקת ת"ל ומפקדות בחטיבת תוה"ד.

אחד ההבדלים המרכזיים בין מלחמה לבין עימות נמוך עצימות נעוץ במרכזיותו של השיקול המדיני במהלכים המבצעיים. במילים אחרות: בעימות נמוך העצימות מוכתב כמעט כל צעד ישירות על-ידי השיקול המדיני,

וניהול העימות מבוסס על היכולת לבקר את עוצמת החיכוך. בשל כך ובשל הרצון להימנע ככל האפשר מפגיעה באזרחים תמימים אנו מפעילים כיום בזירה הפלסטינית רק מרכיבים מועטים מהעוצמה האווירית שלנו – בעיקר מסוקי תקיפה ואת מערך האיסוף המוטס.

מאפייני הכוח האווירי ומשמעותם לעימות נמוך עצימות

ניהול מרכזי. זהו מאפיין מרכזי של הכוח האווירי, המאפשר לכל גורם בשרשרת הפיקוד – ואפילו לשר

מפקד בסיס
למלחמה בחיל האוויר

האווירי הופכים אותו לנכס חשוב במלחמת ההתשה הזאת: **יזומה רצופה.** מכיוון שההתשה נגרמת כתוצאה מהצטברות של פגיעות פיזיות ונפשיות, יש לקיים פעילות רצופה, אשר תחיש את הצטברותן של הפגיעות האלה אצל

היריב ותקשה עליו לפגוע בנו ולהתיש אותנו, שכן הוא יהיה עסוק רוב הזמן בהתגוננות. תקיפות מהאוויר הן כלי נוח במיוחד להתשת היריב עקב ההסטה הקלה של הכוח ממוקד חיכוך אחד למשנהו. כך מתאפשרת פעילות במוקדים רבים בסמיכות זמן ותוך שחיקה נמוכה, יחסית, של הכוח.

יתרון מודיעיני. מערך האיסוף המוטס משמש כלי ביצירתו של היתרון המודיעיני, שהוא המפתח להשגת היתרון בלחימה. המערך הזה מאפשר לאסוף מידע חיוני על מפגעים ועל מתפרעים ולהביא להפלתם. כמו כן הוא מאפשר לאסוף מודיעין למטרות ולהעבירו בצורה ישירה, נוחה ומדויקת למסוקי התקיפה. המודיעין המושג בדרך הזאת מאפשר, בין היתר, ביצוע תקיפות "כירורגיות" נגד היריב - גורם רב משמעות ביצירתה של תחושת הפגיעות אצלם.

תמרון הדעת. תמרון הדעת נוצר בתהליך מורכב, המבוסס על הכבדת החיכוך הפיזי ועל הרפייתו לסירוגין. השגת התוצאים התודעתיים הרצויים מותנית בהפקה בעייתי הנכון של עוצמת החיכוך הנכונה. הניהול

המרכזי של הכוח האווירי והדיקו של החימוש שלו מקילים על בקרת החיכוך בדרך לתמרון דעתו של היריב. הכוח האווירי, המורכב מאיסוף חזותי אפקטיבי באמצעות המזל"טים ומאש יעילה ומדויקת מהמסוקים, מהווה ביטוי קיצוני כמעט ליכולתו של הצד החזק להביא לידי ביטוי מרכיבי כוח טכנולוגיים בעימות נמוך עצימות. המרכיבים האלה מדגישים ליריב הנחות מבחינה טכנולוגית את מגבלותיו ואת נחיתותו ומאפשרים להנחיל לו - לאחר שיזם את פרוץ העימות - תחושות של איום ושל חוסר הצלחה. בעימות הנוכחי אנו נדרשים לתמרון הדעת לא רק של

היריב, אלא גם של גורמים מדיניים שונים ושל דעת הקהל בעולם. דווקא בעיני הגורמים האלה נתפס לעיתים השימוש במסוקי תקיפה כבעייתי. הסיבה: זהו מרכיב בעל חתימה גבוהה, המצטלם היטב בכלי התקשורת החזותיים. באמצעות עריכה ושידור חוזר ונשנה של התקיפות יוצרים הפלסטינים תחושה של הפעלת כוח בלתי מרוסנת ובלתי פרופורציונלית. התחושה הזאת מקילה עליהם לתמרן את דעתם של גורמים רבים בעולם הערבי והמערבי לתמיכה בעמדותיהם.

בקרה על עוצמת החיכוך. בקרה על עוצמת החיכוך היא לא רק אחד המרכיבים החיוניים ביותר בעימות נמוך עצימות, אלא גם אחד המורכבים שבהם - בגלל הקושי להעריך את השפעת החיכוך על היריב. בראשית "גאות ושפל" הונכס השימוש במסוקי התקיפה באורח הדרגתי. בתחילה הושמעו רק איומים להפעילם, לאחר מכן הסתפקנו בהופעתם בלי שביצעו תקיפות כלשהן, אחר כך בוצע ירי שנועד לאיים בלבד, אך לא לפגוע, ורק בהדרגה עברנו לשימוש מלא בהם כמרכיב קבוע בסל האמצעים המופעלים בעימות. גם כעת נעשה השימוש במסוקים במשורה, אף שהם נחשבים לאמצעי מן המניין. השימוש במסוקים מוגבל בעיקר לשעות הלילה ונגד קבוצה מצומצמת של מטרות. המעבר לשימוש במסוקים בשעות היום והרחבתו של סל המטרות הם מדרגות אפשריות, שהופעלו עד כה באופן חלקי בלבד.

הכוח האווירי במערכה על התודעה

ישנם ארבעה סוגי לוחמה במערכה על התודעה: לוחמה פסיכולוגית, לוחמה פיזית, לוחמת מודיעין ולוחמה כלכלית. הכוח האווירי תורם לשלושת הסוגים הראשונים של הלוחמה, אך אינו רלוונטי בלוחמה הכלכלית.

הלוחמה הפסיכולוגית. כפי שכבר ציינו, הכוח האווירי הוא מרכיב המדגיש את הפער הטכנולוגי בין הצדדים. ככה הוא משמש אמצעי חשוב בערעור אמונתו של היריב ביכולתו להחזיק מעמד ולנצח. כל גורמי הכוח האווירי, המשתתפים בעימות נמוך העצימות, תורמים לערעור ביטחונו העצמי

מסוק "קובר" באינתיפאדה

המרכיב האווירי בעימות נמוך עצימות מאפשר "בוכחות" של מרכיבי כוח משמעותיים במקומות רבים ובסמיכות זמנים, בלי שיהיה צורך להחזיק לשם כך כוחות קרקעיים בהיקף רחב באורח שוטף בכל הגזרות

של היריב – הן הגורמים המבצעים את התקיפות המדויקות והן מערך האיסוף המוטס, המשיג את המידע המודיעיני הפרטני.

הלוחמה הפיזית. הלוחמה הפיזית מורכבת משלושה מאמצים: המאמץ ההתקפי, המאמץ המודיעיני והמאמץ הסיכולי. הכוח האווירי משתתף בשלושת המאמצים האלה של הלוחמה הפיזית: מסוקי התקיפה – במאמץ ההתקפי, ואילו אמצעי האיסוף המוטס – במאמץ המודיעיני. שילובם של שני הכוחות האלה להשגת פגיעה נקודתית במפגעים הוא מרכיב חשוב במאמץ הסיכולי.

לוחמת המודיעין. האיסוף המוטס הוא כלי חשוב בידי מקבלי ההחלטות – במיוחד כאשר מתרחשים אירועים בהיקף גדול, כגון הפרות סדר המוניות או הסתבכות אירועים, דוגמת ההתקפה על המטיילים בהר עיבל או ההתקפה על קבר יוסף.

השוואה בין הפעלת המסק"ר בעימות נמוך עצימות ובמלחמה כוללת

בלחימה בעצימות גבוהה ואף בלחימה מוגבלת-דוגמת זו שניהלנו בלבנון – מופעלים מסוקי הקרב בעיקר במתאר של סיוע לכוחות היבשה. לעומת זאת, בעימות עם הפלסטינים מופעלים המסוקים על-ידי מוצב השליטה של חיל האוויר, ובדרך כלל אין הם מוקצים לכוחות בשטח. עם זאת פעילויות רבות של הכנת השטח ושל הפקת לקחים נעשות – כמו בלחימה בעצימות גבוהה – מול מפקדי החטיבות והאוגדות. עד כה לא הפעילו הפלסטינים אמצעים מתקדמים נגד מטוסים, וגם

לא ברור אם יש ברשותם אמצעים כאלה. בכל מקרה פועל חיל האוויר בדרכים הלוקחות בחשבון את האפשרות שבידי הפלסטינים נשק מתקדם נגד מטוסים, ושביכולתם להפעילו כל אימת שיחפצו בכך.

נושא מורכב אחר הוא בטיחות הטיסה. מטבע הדברים, בלחימה כוללת יש לטייסים חופש פעולה גדול יותר מאשר באימונים, שבהם הם נדרשים להקפדה קשיחה על מגבלות הבטיחות המחמירות. הפעילות בזירה הפלסטינית מתבצעת במידה רבה כבלחימה כוללת. בכך יש לה תרומה חשובה לאימונם של צוותי האוויר לפעולה בתנאים מבצעיים תוך שחרור חלקי ממגבלות הבטיחות.

הביבטים החינוכי והערכי מעמיד בפנינו העימות המוגבל בעיות מיוחדות. הוראות הפתיחה באש הן קשיחות ומחמירות בגלל החשש מגרימת נזק סביבתי ומפגיעה בחפים מפשע. ההקפדה על ההוראות המחמירות לפתיחה באש מתנגשת בערך הניצחון ובערך הדבקות במשימה.

ההתמודדות עם הבעיה הזאת נעשית באמצעות קיום שיחות עם צוותי האוויר, שבהן מודגשת חשיבותם של הערכים האלה. מדובר בשני ערכים חשובים, אך בעימות הנוכחי ישנו אפשרויות מוגבלות בלבד לדבוק בהם.

מה למדנו מהפעלת המסק"רים והמזל"טים בלבנון

הפעלת מסוקי הקרב בלבנון נעשתה בעיקר כסיוע לכוחות קרקעיים – בשונה מדרך ההפעלה הישירה המקובלת כעת. עם זאת מוטמעים בדרך הפעולה של היום לקחים חשובים שנלמדו מניסיון הפעילות בלבנון:

תקיפת יעדים ומבנים בשטח אורבני. קיים דמיון בין מאפייני השטח האורבני בלבנון לאלה שבשטחי הרשות הפלסטינית. בשטחים מעין אלה נדרשות תורת לחימה ומיומנות ייחודיות לאיסוף, לייצור עזרי מודיעין, לרכישת המטרות ולדרכי התקיפה. אלה פותחו ונרכשו בלחימה בלבנון ומיושמות בלחימה הנוכחית.

פעילות תחת איומים. תורת הלחימה בנוכחות איומים נגד מטוסים, שפותחה ושיושמה בלחימה בלבנון, מיושמת גם בזירה הפלסטינית. אנו פועלים בה באופן שלוקח בחשבון את האפשרות שבידי הפלסטינים יש אמצעים מתקדמים נגד מטוסים, אף על פי שטרם ראינו אמצעים כאלה בעין.

ניסיון מבצעי. מאז מבצע "שלום הגליל" לא ניהל צה"ל לחימה בעצימות גבוהה, וכמעט שאין טייסים סדירים שחוו לחימה כזאת. את הניסיון המבצעי האמיתי היחיד שלהם רכשו מרבית הטייסים בלחימה בלבנון.

בכל מקרה פועל חיל האוויר בדרכים הלוקחות בחשבון את האפשרות שבידי הפלסטינים נשק מתקדם נגד מטוסים, ושביכולתם להפעילו כל אימת שיחפצו בכך

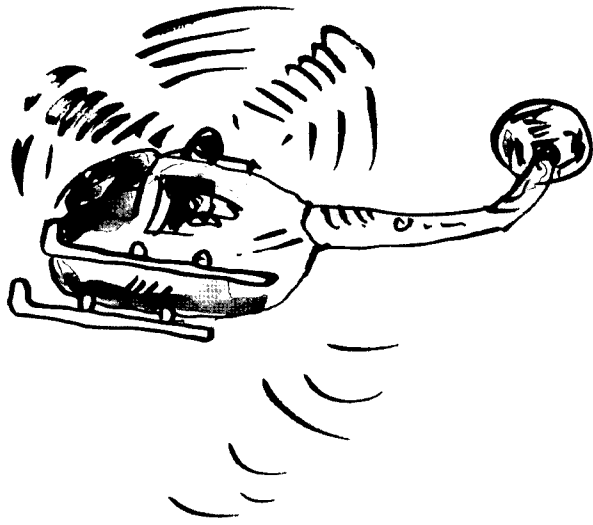
כיצד נערכנו לעימות עם הפלסטינים

בעקבות אירועי מנהרת הכותל (ספטמבר 1996) החלו טייסות בחיל האוויר – כשאר יחידות צה"ל – לעסוק בהפקת לקחים ובהתכוננות לעימות כולל עם הפלסטינים. לטייסות הוגדרו גזרות פעילות, ונוצר קשר ישיר בין צוותי האוויר למפקדים בשטח. ביחד הוגדרו ונלמדו נקודות ואזורים המועדים לחיכוך, והטייסים למדו להכיר אותם בשטח ועל גבי העזרים.

עיקר ההתכוננות הייתה ברמות האופרטיבית והטקטית להתאמת תפיסותינו ומערכת המושגים שלנו למציאות הייחודית של העימות הנוכחי. כוחות האוויר השתלבו במאמצי הלימוד וההמשגה המתקדמים שאיפשרו את ההכנות הטובות: התודעתית, המושגית והטכנית.

הפעלת הכוח האווירי בעימות חתמשך

הרמטכ"ל, רב-אלוף שאול מופז, ציין כבר במספר הזדמנויות, כי העימות הנוכחי עם הפלסטינים צפוי להיות ממושך מאוד.

אני מקווה שהוא יישאר כאן עוד קצת עד שהכביסה תתייבש...

המרכיב האווירי בעימות נמוך העצימות

המתחים הדיאלקטיים - במקום סיכום

במקום להביא סיכום מקובל ניתן למצות את עיקרי מאפייניה של הפעלת הכוח האווירי בעימות עם הפלסטינים באמצעות ניסוח המתחים הדיאלקטיים שבהם נתונה ההפעלה הזאת:

- המתח הטבוע בין הפעלת הכוח, המבוסס על עליונות טכנולוגית, לבין יריב, המיישם אסטרטגיה של לוחמה אסימטרית, שמטרתה להפוך את העליונות הטכנולוגית ללא רלוונטית.
- המתח שבין הפעלת מערך בעל עוצמה אדירה לבין המחיר הגבוה של טעות אפשרית - הן בשטח והן בדיווחיה של התקשורת הבינ-לאומית.
- המתח בין הרצון להפעלה מרבית של מערכים יעילים וזמינים לבין החובה לשמור על כשירותם לאפשרות של מלחמה בעצימות גבוהה.

כבר בעת עיצובה של תפיסת הביטחון של ישראל בראשית שנות ה-50 נקבע שחיל האוויר יהיה חיל שעיקרו מבוסס על כוח אדם סדיר. ככזה הוא אמור להיות בנוי ללחימה מתמשכת על בסיס כוחותיו הסדירים.

מערך האיסוף האווירי נמצא, למעשה, כל הזמן בלחימה. רמת האינטנסיביות הגבוהה של השימוש במערך הזה מחייבת היערכות מיוחדת, שתאפשר ותבטיח את שימורה של איכות הביצוע, את זמינות המערך ומניעה של שחיקה מצטברת. הדברים אמורים הן ביחס לכשירות הטכנית של הפלטרומות ואמצעי התצפית והן ביחס לאנשים המפעילים אותם.

מרכיב חשוב במיוחד בעימות מוגבל מתמשך הוא קיומה של יכולת לימוד מתמידה - הן על עצמך והן על היריב - אשר תחולל ידע רלוונטי ותשמור על תכליתיות הצעדים הננקטים. לשם כך אנו מקיימים - נוסף על שגרת התחקירים הפנימיים - גם תחקירים עם המפקדות המרחביות. כך, למשל, נערכו לאחר שלב א' של "גיאות ושפל" תחקירים עם האוגדות המרחביות, ומתקיים קשר עם מפקדי החטיבות המרחביות בתור הגורם הקבוע בשטח.

380-381 מנתרבות

